

היסטוריה

(לימודי חובה – חלק ב)

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

עליך לענות על ארבע שאלות – שאלה אחת מכל פרק.

מן השאלות שתבחר לענות עליהן, חובה לבחור לפחות שתי שאלות שיש בהן מקור.

פרק ראשון	—	(25×1)	—	25 נקודות
פרק שני	—	(25×1)	—	25 נקודות
פרק שלישי	—	(25×1)	—	25 נקודות
פרק רביעי	—	(25×1)	—	25 נקודות
סה"כ	—			100 נקודות

שים לב: תלמידים שאושר להם מבחן מותאם יענו על שלוש שאלות – כל שאלה מפרק אחר.

אין חובה לבחור בשאלה שיש בה מקור.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. המלצה לחלוקת זמן: כ-25 דקות לכל שאלה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

בשאלון זה ארבעה פרקים. עליך לענות על ארבע שאלות – שאלה אחת מכל פרק. מן השאלות שתבחר, חובה לבחור לפחות שתי שאלות שיש בהן מקור.

נושא א – טוטליטריות, נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשואה

פרק ראשון (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-3.

1. מקור – החיים בגטאות

א. הצג שתיים מן המטרות שהיו לנאצים בהקמת הגטאות: מטרה אחת מוצהרת ומטרה אחת סמויה.

אילו קשיים היו ליהודים בגטאות בעקבות מימוש המטרה הסמויה שהצגת?

(13 נקודות)

ב. עיין בנספח שבו תצלומים מחיי היום-יום של היהודים בגטו.

מהו רעיון "קידוש החיים"? הסבר כיצד רעיון זה בא לידי ביטוי בכל אחד מן התצלומים שבנספח. (12 נקודות)

2. האידאולוגיה הנאצית

א. לפניך שלושה עקרונות של האידאולוגיה הנאצית:

— עקרון מרחב המחיה

— עקרון ה"פולק"

— עקרון המנהיג

הסבר שניים מן העקרונות האלה. (12 נקודות)

ב. הסבר מהו הייחוד של האנטישמיות הנאצית, והצג את הדימוי של היהודי על פי האנטישמיות הנאצית.

(13 נקודות)

3. עליית הנאצים לשלטון וביסוס שלטונם

א. הסבר שניים מן הגורמים שסייעו לעליית הנאצים לשלטון בגרמניה. (12 נקודות)

ב. הסבר שניים מן הצעדים שנקטו הנאצים בשנים 1933-1937: צעד אחד שפגע בדמוקרטיה בגרמניה

וצעד אחד שחזק את תמיכת העם הגרמני במשטר הנאצי. (13 נקודות)

פרק שני (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 4-6.

4. מקור – המרד בגטאות

- א.** הסבר מדוע חברי תנועות הנוער הם שקראו למרד בגטאות, והצג את ההתלבטויות שהיו להם בנוגע למרד. (12 נקודות)
- ב.** לפניך קטע מתוך דוח על המרד בגטו ורשה (אפריל 1943) שכתב מפקד האס־אס והמשטרה במחוז ורשה.

מייד להיערכות היחידות – התקפת אש עזה ומתוכננת מצד היהודים והבנדיטים [הבריונים], על הטנק שהופעל ועל שתי המכוניות המשוריינות הושלכו בקבוקי מולוטוב (בקבוקי תבערה). הטנק בער פעמיים. התקפת אש זו של האויב גרמה בתחילה לנסיגת הכוחות המופעלים. אִבְדוּתֵינוּ בפעולה הראשונה 12 איש [...] בשעה 8:00 בקירוב הפעלה שנייה של היחידות, בפיקודו של החתום מטה. למרות הִישָׁגוֹת התקפת אש מועטת הצליחו בפעולה זאת לסרוק את גושי הבניינים כמתוכנן. הושגה נסיגת האויב מהגגות ומן העמדות הגבוהות אל המרתפים, או אל הבונקרים והתעלות. בשעת הסריקה נתפסו כ־200 יהודים בלבד.

[...]

נתברר דבר הימצאם של יהודים בתעלות הביוב. בוצעה הצפה גמורה כדי למנוע שהות שם. בשעה 17:30 בקירוב נתקלנו בהתנגדות עזה מאוד מצד גוש בתים, מלווה אש מקלעים. יחידה קרבית מיוחדת הדבירה את האויב, חדרה לבתים ואת האויב עצמו לא תפסה. היהודים והפושעים התגוננו בכל מקום, עמדה ועמדה, וברגע האחרון חמקו וברחו מעל עליות גג או דרך מעברים תת־קרקעיים.

(א' מרגליות ואחרים (עורכים), **השוואה בתיעוד**, הוצאת יד ושם, תשל"ח. עמ' 249-250)

- **על פי מה שלמדת**, הסבר את הייחוד של מרד גטו ורשה בהשוואה למרידות בגטאות האחרים.
- הבא **שתי** דוגמאות מן **הקטע** לייחוד של מרד גטו ורשה. (13 נקודות)

5. "הפתרון הסופי" ויחס האוכלוסייה המקומית כלפי היהודים בארצות שכבשו הנאצים

- א. מדוע כונסה ועידת ואנזה? הסבר כיצד הטוטליות של "הפתרון הסופי" באה לידי ביטוי בוועידה זו.
הבא שתי דוגמאות. (13 נקודות)
- ב. — הסבר מדוע בחרה רוב האוכלוסייה המקומית בארצות הכבושות "לעמוד מן הצד" לנוכח גורל היהודים.
הבא שתי סיבות.
- מה היו המניעים של משתפי הפעולה עם הנאצים בארצות אלה? הצג שתי דרכי פעולה של משתפי הפעולה.
(12 נקודות)

6. הגטאות בזמן "הפתרון הסופי"

- א. מדוע היהודים בגטאות התקשו להבין שמטרת הנאצים היא השמדת העם היהודי? הבא שתי סיבות.
(13 נקודות)
- ב. הסבר שתיים מן הדילמות של חברי היודנראט בגטאות בזמן ביצוע "הפתרון הסופי", והצג דרך התמודדות אחת שלהם עם דילמות אלה. (12 נקודות)

נושא ב — בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון

פרק שלישי (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 7-9.

7. מקור — הוויכוח על הכרזת המדינה

א. לפניך קטע מדיון שהתקיים במועצת העם ב־12 במאי 1948 בשאלה אם להכריז על הקמת המדינה בה' באייר תש"ח (14 במאי 1948).

בקטע, יגאל ידין, קצין המבצעים של ההגנה, מציג את מאזן הכוחות הלוחמים.

הכוחות הסדירים של הארצות השכנות ברגע זה עם ציודם ונשקם - יש להם יתרון. אולם, פה השיקול של האפשרויות לא יכול כבר להישקל רק שיקול צבאי טהור של נשק נגד נשק ויחידות נגד יחידות. כי אנחנו חסרים את הנשק הזה והמשוריינים הללו. השיקול מתחיל באותה מידה רק שהאנשים שלנו, המורל שלהם, היכולת שלהם והתוכניות שלנו והטקטיקה שלנו תצלחנה להתגבר על כוח זה. במקרים מסוימים הוכח, שלא המספר והפורמציה [המבנה] קובעים, אלא דבר אחר. אבל באופן אובייקטיבי, ללא ספק יש להם יתרון גדול ברגע זה.

[...]

כוחות האוויר שלנו, אם להשוות אותם אל כוחות האוויר של האויב - אז בכלל לא כדאי להשוות. כי כוחות האוויר שלנו אינם. האווירונים שהיו צריכים להגיע - טרם הגיעו. ייתכן שעוד יספיקו להגיע ביום המכריע.

[...]

אם אני רוצה לסכם ולהיות זהיר, הייתי אומר ברגע זה, שהשאנסים [הסיכויים] שקולים מאוד. אם להיות יותר כנה, הייתי אומר, שהיתרון שלהם גדול, אם כל הכת הזאת [הכוחות הערביים] תבוא ותילחם בנו.

(ש' קולת (עורכת), הרעיון הצינוני והקמת מדינת ישראל, כרך ב, מעלות, תשמ"ה. עמ' 306-307)

— על פי הקטע, הסבר את הסיכון בהכרזה על הקמת המדינה במועד זה.

בסס את תשובתך על שת דוגמאות מן הקטע.

— על פי הקטע, הצג את היתרונות של הכוחות הלוחמים של היישוב היהודי באותה עת.

(15 נקודות)

ב. בחר באירוע מן התקופה השנייה א השלישית במלחמת העצמאות, הצג אותו, והסבר כיצד אפשר לבסס

באמצעותו את העמדה של אחד מן הצדדים בוויכוח על מועד ההכרזה על הקמת מדינת ישראל. (10 נקודות)

8. מאבק היישוב בשלטון הבריטי (1945-1947)

- א. מה היו הסיבות שבגללן החליטו מנהיגי המחתרות (ההגנה, האצ"ל, הלח"י) לשתף פעולה במאבק נגד הבריטים (אוקטובר 1945 - יולי 1946), ומה היו הסיבות שבגללן הפסיקו המחתרות לשתף פעולה ביניהן?
(13 נקודות)
- ב. בחר באחד מן התחומים: העפלה או מאבק צבאי, והסבר מדוע לדעתך ההשפעה של פעילות היישוב היהודי בתחום זה הייתה המשמעותית ביותר לסיום המנדט הבריטי. הבא בתשובתך שני נימוקים היסטוריים.
(12 נקודות)

9. הסכמי שביתת הנשק ובעיית הפליטים

- א. הסבר את המניעים של מדינת ישראל ואת המניעים של מדינות ערב לחתום על הסכמי שביתת הנשק בסיום מלחמת העצמאות. (13 נקודות)
- ב. הסבר את הגורמים להיווצרות בעיית הפליטים הפלסטינים בעקבות מלחמת העצמאות. (12 נקודות)

פרק רביעי (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 10-12.

10. מקור — מ"כור היתוך" ל"רב־תרבותיות"

- א. מהי תפיסת "כור ההיתוך" ומהי תפיסת ה"רב־תרבותיות"? (10 נקודות)
- ב. לפניך קטע ממאמר מאת אבי פיקאר שפורסם בספר "העשור הרביעי".

כור ההיתוך והדרישה שנשמעה בשמו למנוע ביטויים המעידים על זהות עדתית נבדלת, הלכו והתרופפו עד שהתמוטטו לגמרי עם העלייה מברית המועצות בשנות התשעים. בשנות השמונים התחזק קולם של עולי ארצות האסלאם וצאצאיהם ילידי הארץ. אולם בשונה מהדרישות שהם השמיעו בשלושת העשורים הראשונים, הקריאה כעת לא הייתה רק לשוויון במשאבים או בחלוקת הכנסות אלא להכרה בתרבותם ובזכותם לזהות. החשיבה האירופוצנטרית* והאתוס הציוני/חלוצי ששלטו בעשורים הראשונים [לקיומה של המדינה], הביאו את המזרחים לרצות להידמות לוותיקים האשכנזים. בשם אותו דמיון ושותפות גורל קראו המזרחים לשוויון. בשנות השמונים דמיון זה הושג במידה רבה וכעת מזרחים רבים הדגישו דווקא את מה שמייחד אותם כמזרחים (חגיגות, סגנון מוזיקלי, מפלגות נבדלות) ודרשו שוויון לא בשם הדמיון אלא על אף השוני. הדרישה לשוויון כבר לא התמקדה בשוויון במשאבים אלא בשוויון בהערכה ובליטימציה שניתנת לכל תרבות. אם בעשורים הראשונים [לקיומה של המדינה] הייתה זהות מזרחית כעין חטוּרֶת [בליטה בגב] שהנושאים אותה רצו להעלימה [...] או להמעיט מחשיבותה, בשנות השמונים היא הייתה מקור לגאווה. [...] גם באירועי המימונה היו נואמים שהכריזו שהמימונה מסמלת אחדות. אולם עצם קיומם של אירועים אלו סימל את הקול החדש שהתגאה בנִבְדָּלוּת שלו, שלא חש רגשי נחיתות במוצאו ולא חשש להדגיש את תרבותו.

(מעובד על פי א' פיקאר, "ממאבק על משאבים למאבק על זהות: השאלה העדתית", בתוך: **העשור הרביעי**, י' ויץ וצ' צמרת (עורכים), יד יצחק בן צבי, 2016. עמ' 335-336)

* החשיבה שתרבות אירופה היא התרבות המרכזית.

- הסבר שניים מן הגורמים שהובילו לאימוץ תפיסת ה"רב־תרבותיות" במדינת ישראל: גורם אחד **שבא לידי ביטוי בקטע**, וגורם אחד **על פי מה שלמדת**.
- הצג שני ביטויים של תפיסת ה"רב־תרבותיות" בישראל: אחד על פי הקטע ואחד על פי מה שלמדת.
- (15 נקודות)

11. הדה־קולוניזציה, גורל היהודים בארצות האסלאם

א. תהליך הדה־קולוניזציה התרחש בגלל גורמים שונים:

— אידאולוגיים

— כלכליים

— פוליטיים

בחר בשני גורמים מתחומים שונים, והסבר את ההשפעה של כל אחד מהם על תהליך הדה־קולוניזציה (גורם אחד מכל תחום). (13 נקודות)

ב. בשנת 1948 חיו בארצות האסלאם כמיליון יהודים. בשנת 1969 נשארו בהן רק כ-200,000 יהודים. הסבר שני גורמים לשינוי זה. (12 נקודות)

12. עלייה וקליטה

א. בהכרזת העצמאות נכתב: "מדינת ישראל תהא פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות". הסבר מדוע מדיניות זו לא מומשה במלואה בשנים הראשונות של המדינה. בתשובתך הבא שתי סיבות. (13 נקודות)

ב. הסבר את התרומה של העלייה בשנות החמישים והשישים למדינת ישראל בשני תחומים. (12 נקודות)

בהצלחה!

נספח לשאלה 1
תצלומים מחיי היום-יום של היהודים בגטו

תצלום 1

תצלום 2

תצלום 3

(מתוך ארכיון התצלומים, אתר יד ושם)